

armika

13

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

ARNIKA

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST SPRÁVY CHKO SL * *

č. 13 (33) 1986

ROVOLNÝ AKTIV - 1985	73	Jindřich Horáček
ČÍ SMLOUVA Z HORNÍHO SLAVKOVA 1513	74	Stanislav Burachovič
AM DOPROVODNÉ ZELENĚ PODĚL SILNIČNÍCH KOMUNIKACÍ	75	Zdeněk Němec
MIZEJÍ HOUBY ?	76	Stanislav Wieser
V TECHNICKÝCH ZÁSAHU IRODNÍM PROSTŘEDÍ NA MYKOFLÓRU A MIZEJÍCI DRUHY HUB	78	Mirko Svrček
AKCE LUTRA	80	Jindřich Horáček
NÁVŠTĚVOU U KOLEGU CHKO ČESKÝ KRAS	83	Antonín Vinš
BEČOV NAD TEPLOU	86	Karel Macek
NA OKRAJ BEČOVSKÉHO NÁLEZU	92	Stanislav Burachovič Stanislav Wieser
NAŠI NEJVZÁCNĚJŠÍ: BŘEHULE ŘÍČNÍ	98	Ladislav Plachý Dimitrij Kostanuk
OLOGIE SUCHOZEMSKÝCH ŽIVOČICHU	100	Jaroslav Boček
POVĚST O PÁNU SLAVKOVSKÉHO LESA	104	Petr Brtek

Tisk: SLUŽBA KARLOVY VARY
Tisk barevné obálky: TISKÁRNY SNP MARTIN

Adresa redakce:
SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

Barevná fotografie na
přední straně obálky:
HÁJENKA KRÁLŮV KÁMEN
(fotografie Jan Har-
vák).

Barevná fotografie na
zadní straně obálky:
KEMENÁČ NA VŘESOVISTI
U KRÁSNÁ (fotografie
ing. Stanislav Wieser).

ARNIKA - informační a
metodický list, jako
nepravidelník vydává
Správa CHKO Slavkovský
les (KSSPPOP Plzeň)
pro aktiv dobrovolných
spolupracovníků.

Neprodejná tiskovina
určená pouze pro
vnitřní potřebu. Tisk
povoleno OK ONV Cheb
(T-18-75-PE). Náklad
900 výtisků. Uzávěrka
tohoto čísla (13/86)
28. února 1986.

Řídí redakční rada ve
složení:
RNDr. Jaroslav Boček
PhDr. Stan. Burachovič
Ing. Josef Královec, CSc
Jarmila Hůrková, prom.
ped.
PhDr. Vladimír Mašát, CSc
Ellen Volavková, prom.
psych.

Odpovědný vedoucí a gra-
fická úprava: Jan Harvá-
nek.

DOBROVOLNÝ AKTIV

v roce 1985

JINDŘICH HORÁČEK

V roce 1985 pořádala Správa CHKOSL pro dobrovolný aktiv spolupracovníků celkem 19 vzdělávacích a výchovných akcí. Konkrétně se jednalo o:

- šest schůzek v Mariánských Lázních s odbornou náplní
- úspěšný zájezd do severozápadní části CHKO
- zdařilé setkání na závěr sezóny v hájence Rota
- schůzka v Karlových Varech s karlovarským aktivem
- sedm terénních školení (z toho jedno třídení před zahájením sezóny)
- dvě doporučené přednášky o CHKO Sumava.

Potěšitelným zjištěním je zvýšená účast aktivistů na těchto schůzkách (oproti roku 1984). Zcela novým prvkem byla pravidelná terénní školení. Zároveň i brigádnická činnost dosáhla vysoké úrovně. Byly beze zbytku splněny všechny hlavní úkoly roku:

- 1) Byla provedena rekonstrukce vadného dílu naučné stezky Kladská.
- 2) Došlo k zakotvení a byl proveden impregnační nátěr vyhlídkové věže (NS Kladská).
- 3) Byl proveden nátěr celé NS Kladská.
- 4) Nátěr NS Smradoch.
- 5) Podle plánu došlo k rekonstrukci terénního zařízení v okresech Cheb a Tachov.

V odborné činnosti se dobrovolný aktiv podílel na:

- sběru šišek borovice blatky v SPR Kladské rašeliny
- sběru roubů borovice na Planém vrchu
- celý aktiv pomáhal lesnímu hospodářství v průběhu celého roku při likvidaci následků větrné kalamity (LŽ Teplá, LŽ Žlutice, SS OP Sokolov)
- přesazování vzácných a ohrožených druhů flory na Loketsku, Kynžvart-

sku a u Javerné

- oprava a obnova hraničního pásového značení SPR Tajga
- úklid naučné stezky před hlavní návštěvní sezonou
- reintrodukce ohrožených obojživelníků z lokality v Lokti
- oprava staré lípy u Třidomí
- asanační zásah v CHN Křížky.

V součtu vše představuje úctyhodné číslo 2.840 brigádnických hodin z čehož 690 hodin bylo proplaceno ZO ČSOP pracujícím při Správě CHKOSL, 980 hodin představovaly ostatní neplacené práce, 500 hodin tvořily asanační zásahy v CHN Křížky, 500 hodin bezplatně odpracovali trampové a 170 hodin pracovníci Správy CHKOSL ve svém volnu.

(pokračování v Arnice č.14/86)

osobnost roku 1985-6
PETR NEVEČERAL

Smírčí smlouva z Horního Slavkova 1513 **

PhDr. Stanislav Burachovič

Ve fondu okresního archívu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích se nachází smírčí smlouva z roku 1513, týkající se smírčího kříže u Horního Slavkova. Tuto smlouvu objevil po roce 1950 v archívu Horního Slavkova loketský archivář a vynikající znalec kamenokřížové problematiky prof. Heinrich Zimmermann. Díky jeho laskavosti můžeme na tuto zajímavou archiválii k právní historii Slavkovského lesa upozornit. Jedná se o cenný objev, neboť je to jedna z mála smluv, která určuje přesné rozměry kříže, jenž měl být postaven. Pokud vím, snad žádná z Franzem Wilhelmem objevených smírčích smluv míry kříže neudává. Hodnota objevené archiválie je dána i tím, že patrně známe i kříž, k němuž se vztahuje. Jde zřejmě o kříž mezi Horním Slavkovem a Krásnem. A konečně si smlouvy ceníme i proto, že jde o vzácný doklad svého druhu. Objevených smírčích smluv není mnoho, např. Dreyhausen ví roku 1940 v Čechách pouze o dvacetišesti.

Smlouva je uložena v archívu Horního Slavkova pod inv. číslem 7. Je psána německy na papíře, má rozměr 32 x 23,5 cm, bez pečeti. Jde o chirograf, tj. text psaný mezi dvěmi stejnopisy. V místě, kde rozstřížením byly listiny odděleny, byl opětovným přiložením dán důkaz o jejich pravosti. Za ochotné zpřístupnění smlouvy děkuji dr. Vlasákoví, řediteli OA Sokolov.

TEXT SMLOUVY V ČESKÉM PŘEKLADU

V pondělí na sv. Vavřince ve zkráceném 13 roce bylo s vědomím urozeného pána Jana Pluha z Rabštejna a na Bečově učiněno narovnání pro Jörge ze Sandtu (Týn u Sokolova), toho času hejtmána na Bečově, pro Wolfa Spora z Klingenu (Hlínova u Nebanic) a též pro purkmistra a radní v Bečově ve věci zabítí, jež se událo v Horním Slavkově na Hansu Haberovi, jemuž buď Bůh milostiv.

Pachatelem je Wilhelm Zeidler z Altenburgsteinu. Narovnání bylo sjednáno, jak jest následovně psáno.

Za prvé budiž pachatel zbaven všech duchovních a světských úřadů. Také ať vystrojí pohřeb se šesti kněžími a dá k tomu 4 libry vosku a nechť dá 1 libru vosku na obětní svíčky.

Za další ať pachatel vykoná poutí do Říma v nejbližší možné době. Rovněž nechť vykoná poutí do Cách vlastním tělem.

Za další musí dát sloužit 30 zádušních mší v nejkratším čase.

Za další ať nechá sloužit pamětní mše v místě, kde leží zesnulý.

Rovněž budiž pachatelem p o s t a v e n k a m e n ý k ř í ž vysoký 6 stop a 3 stopy široký na místě přání příbuzných zabitého.

Pohřeb nechť se uskuteční mezi dneškem a sv. Michalem (29.9.). Zádušné mše a poutí do Říma budiž uskutečněny do roka a do dne.

Za další bylo stran peněz ujednáno zaplatit 11 rýnských zlatých v termínech jak následuje:

- za prvé na Michala (29.9.) po datu tohoto listu 3 zlaté
- poté na sv. Jiřího 4 zlaté (24.4.)
- poslední lhůta je zase na Michala 4 zlaté.

Ručitelem těchto peněz je pan Paulus Franck, farář v Thumentreutu a jako doklad pravosti smlouvy má každá strana svůj list stejného textu a stejného rukopisu.

Za další nechť pachatel o splnění všech článků této smlouvy podá zprávu a důkaz.

Stalo se, jak shora uvedeno.
8.srpna 1513

VÝZNAM DOPROVODNÉ ZELENE PODÉL SILNIČNÍCH KOMUNIKACÍ

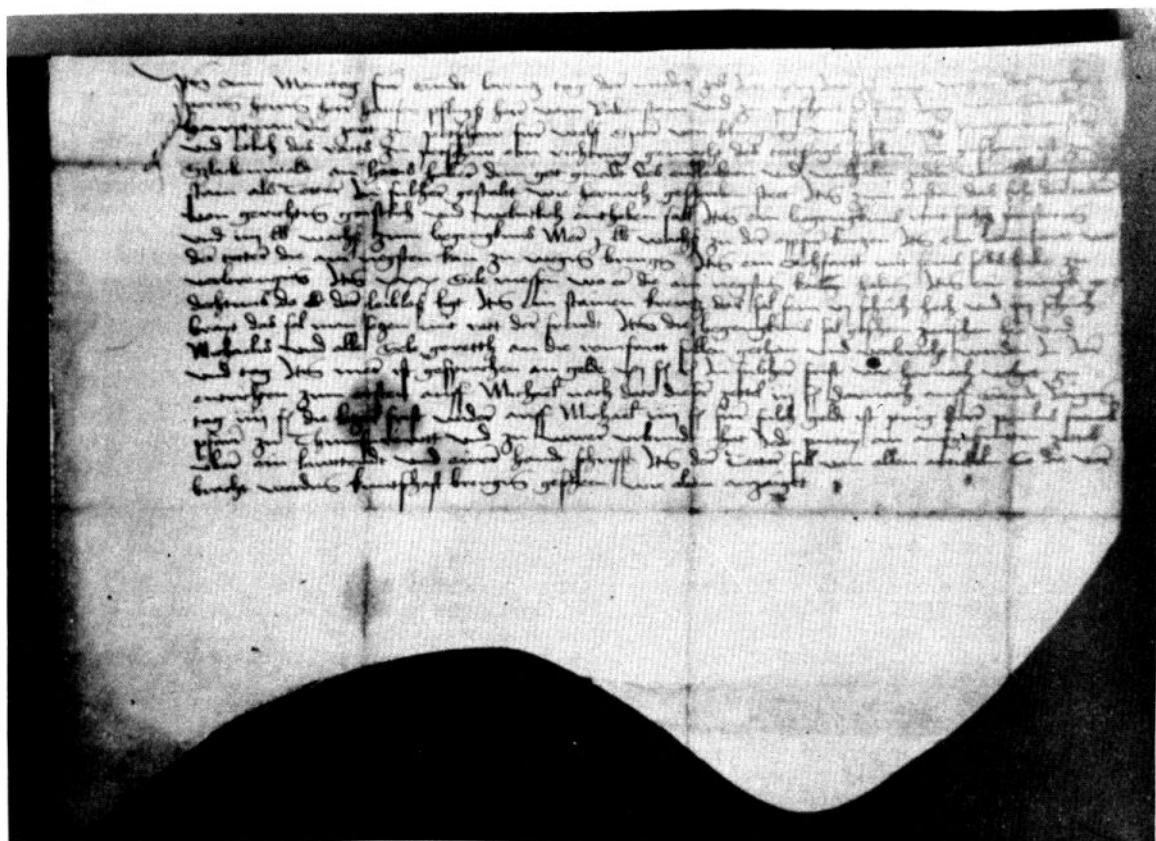
ING ZDENĚK NĚMEC

Doprovodná zelen podél silničních komunikací vždy plnila celou řadu funkcí a naši předkové ji proto hojně zakládali. Hlavní úlohou zeleně bylo zastínění vozovky (zlepšovalo cestování), stromořadí ve sněhem zapadlé krajině umožňovala orientaci, snižovala proudění vzduchu a tím umožňovala sedimentaci prachových částic. Stromořadí vždy sloužila ptactvu ke hnízdění a zlepšovala migraci ptactva v krajině. V minulosti byla stromořadí též zásobárnou ovoce, neboť mnohde byla zakládána ovocnými dřevinami. V současné době se význam stromořadí poněkud mění, přesto mnohé funkce zůstávají platné stále. Z hygienických důvodů se ruší stará ovocná stromořadí a místo nich se vysazují dřeviny okrasné. Hygienická funkce stromořadí zůstává nezměněna a její význam naopak stoupá. Stará

stromořadí kolem cest často dosluhují a je nutné je nahrazovat novou výsadbou. Negativně na zelen působí solení vozovek, které se na frekventovaných úsecích běžně používá. Stromořadí byla ochuzena o celou řadu exaplárů jilmů, které zahynuly na grafiozu.

Problematické jsou nové úseky silničních komunikací. Při jejich projekci se počítalo především s rychlostí jízdy na nich, ale doprovodná zelen projektována často nebyla vůbec. Vznikly tak silniční stavby, které v krajině působí tvrdě. V oblasti CHKOSL jsou silniční úseky, které mají stromořadí prořídle. Jiné úseky bude potřeba znovu vysadit a to v celém rozsahu.

Při výběru dřevin je třeba přihlížet k nadmořské výšce stanoviště, k půdním poměrům a je potřebné též respektovat ekologické nároky jednotlivých druhů dřevin. V žádném případě by se však neměly vysazovat ovocné dřeviny. Výsadbou stromořadí můžeme zlepšit životní a přírodní prostředí.

Při pohledu na snímek křemenáče na zadní straně obálky této Arniky mnozí povzdechnou, že takových bývalo! A na položenou otázku by odpověděli, že hub skutečně ubývá. Ovšemže odpověď není tak jednoduchá. Tvrzení, že hub ubývá, je obtížné dokázat, nebo naopak popřít. Jde o nutnost upozornovat na nesporně vzniklý problém. Jeho studiem se zabývají odborníci. Toto číslo Arniky přináší článek M.Svrčka ze studie ČSAV č.20 "Mizející flóra a

text a foto
ING.STANISLAV WIESER

na ohrožených rostlin a živočichů.

V roce 1981 vydalo Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje brožúrku Svatopluka Šebka "Ochrana hub".

Autor v ní formuloval důvody pro ochranu hub a stručně pojednal o celém komplexu negativních vlivů na mykofloru. V závěru shrnul některé poznatky o ochraně hub v zahraničí (např. úplný

MIZEJÍ HOUBY?

ochrana fytoгенofondu v ČSSR (Academia Praha 1981).

Stav výskytu užitkových hub ve Slavkovském lese a na Karlovsku, které bývalo vyhlášenou houbařskou oblastí, není podle názoru houbařské veřejnosti uspokojivý. Jak nás přesvědčí mnozíci se publikované názory těch, kteří se zabývají ochranou mykoflory u nás i v zahraničí, je ochrana mizejících hub stejně nutná jako ochra-

zákaz sběru v určených dnech nebo na určitých územích aj.) a podal návrh ochrany hub v ČSSR. Čtenáři časopisu Naší přírodou si povšimni, že k ochraně hub vyšly další dva články v letech 1984 a 1985.

Tolik se tedy určitý okruh veřejnosti dozvěděl za minulých pět let o ochraně hub. Naproti tomu, množství článků a noticek v denním tisku a populárních časopisech přináší zprávy o tom, že houby už rostou,

foto nahoté

Snižování kvantity a druhového bohatství hub může mít různé a diskutovatelné příčiny. Faktum je, že z lesů napadených průmyslovými exhaláty a z chemicky ošetřovaných porostů houby mizí, což nejen v ČIKOSL je nápadné u druhu *Boletus edulis* hříb smrkový.

a kam je nejlépe vypravit se na ně. Také zprávy o kapitálních "úlovcích" jsou oblíbené. Poměrně dost obšírně je veřejnost informována, jak se má vyhnout otravě houbami, přičemž výsledky této osvěty nejsou uspokojivé. Natož pak předložit veřejnosti návrhy na ochranu hub.

Snad by mohlo být prospěšné dlouhou a trpělivou osvětou prosazovat zásady správného a méně než dosud škodlivého houbaření. Mohl by být vydán i zákon na ochranu hub, obdobný zákonům o chráněných druhích rostlin a živočichů. Netroufám si odhadnout jeho účinnost po zkušenostech se stávajícími zákony, které chrání rostliny a živočichy vesměs méně užítkové než houby - přesněji houby mizející vlivem nadměrného sběru.

Pokusím-li se o shrnutí hlavních důvodů, pro něž je nutné houby chránit, musím z obecné ochranné praxe připojit zhodnocení, které nemíním jako zpochybnění všech dobrých snah, ale jako připomínku jejich možností.

Prvoradý význam a tedy hlavní důvod pro ochranu hub spočívá v jejich nezastupitelné funkci v rovnovážném stavu biocenoz. Není zde na místě diskutovat o tom, jak se daří z pozice lidské společnosti ochrannými opatřeními obecně tuto rovnováhu udržovat. Určitou dávku optimismu přináší poznání stále ještě fungujících autoregulačních systémů přírody. Tedy i houby se mění se změnami biocenoz (specializovaný laik vidí či nevidí jen své houby). Jejich ochrana může spočívat jediné v řešení aktuálního problému ochrany přírodního prostředí jako celku.

Široce by se dal rozvést komplex důvodů ochrany hub z hlediska jejich dosud poznaného a v budoucnosti potenciálně hospodářsky využitelného významu. To víme o celém přírodním bohatství. Zbývá jen patřičně jednat.

Nakonec při projednávání veškerých otázek ochrany přírodních fenoménů bývá připomenuto, že lidstvo nemá právo z hledisek morálních a estetických ochuzovat přírodu. Závěr k této tézi zní shodně jako v předchozím

BEDLA VYSOKÁ /*Lepiota procera*/

odstavci. Pro ilustraci dodávám, že jsem neměl často příležitost propagovat ochranu hub. Zato při každé zmlínce o ní jsem zaslechl: "Za něco stojí ty, které jsou k jídlu! Vy ochranáři byste chtěli mít houby v rezervacích jen pro sebe. Do panského lesa se také nesmělo na houby ani na klest! " Mohu jen poznamenat, že kdyby každý, kdo chce sbírat houby, byl ochoten sbírat nyní klest, bylo by i užitkových hub více. Ale to

je jen útržek z problematiky.

Poznámkou se vrátím ke snímku křemenáče. Možná, že po 5. srpnu roku 1979 jej někdo našel na vřesovišti u Krásna. Mě se líbil, ale nepotřeboval jsem jej, nepotřeboval jsem více hub, než kolik jsem do té doby našel.

(Fotografie i u následujícího článku ing. Stanislav Wieser)

VLIV TECHNICKÝCH ZÁSAHŮ V PŘÍRODNÍM PROSTŘEDÍ NA MYKOFLÓRU Mirko Svrček

A MIZEJÍCÍ DRUHY HUB

Uzká vázanost na jiné organismy je prvořadým činitelem rozhodujícím o výskytu a rozšíření hub. Proto jakýkoliv zásah, který vede k narušení životního prostředí, mění také složení mykoflory. To platí nejen o houbách parazitických, bezprostředně spjatých s jinými rostlinami, ale i o saprofytech. Odstranění vegetačního krytu je zásadní změnou životních podmínek také pro houby a půdní mykofloru. Přímými technickými zásahy, které k tomu vedou, je ničení nejen vegetace zelených rostlin, ale i mykoflora. K těmto zásahům patří např. meliorace, výstavba a zábor až dosud neobdělávaných pozemků, zásahy při sjednocování polních kultur ve velké celky, při nichž dochází k odstranění soliterních stromů, křovin, remízků, zavalení roklí, úvozů, opuštěných lomů nebo dokonce i zarovnávání lesních okrajů, dále výstavba dálnic, údolních přehrad, devastace vrcholů kopců a hor, zabránění půdy těžbou a stavbou některých technických zařízení, vybagrování rybníků atd. Jako nepřímé vlivy většinou negativně na houby působí chemizace v polních, lučních a lesních kulturách, znečištění vzduchu, intenzivní hospodářské využití vodních nádrží a velkoplošná těžba lesních porostů. Všechny tyto zásahy znamenají úbytek životního prostředí pro mnohé významné druhy hub, které v jiných a náhradních biotopech nejsou schopny fruktifikovat. Tyto změny nejsou však u hub tak ná-

padné a lze je mnohem obtížněji hodnotit než u zelených rostlin. Chybí soustavná dlouhodobá pozorování podložená konkrétními a srovnatelnými údaji. Dosavadní výsledky jsou silně ovlivněny nepravidelností a sezonností fruktifikace hub, která je jediným měřítkem při zjišťování přítomnosti nebo absence určitých druhů. Přitom je nutno vzít v úvahu, že například mykologický výzkum Čech trvá - s různě dlouhými, často i několika desetiletí trvajícími přestávkami - zhruba kolem 150 let a velmi nerovnoměrně pokrývá různé taxonomické skupiny hub. Během této doby, a zejména pak v posledních 30 letech, objevují se každoročně nové taxony nejen nové pro území, ale pro vědu vůbec. Absence plodnic hub, a to někdy i dlouhodobá, nemusí být vždy zárukou o vyhynutí druhu na stanovišti, který po určitou dobu může přežívat ve vegetativních stadiích. Sporulace, snadnost šíření v tomto stadiu pak ponechává stále ještě možnost zachování druhu a jeho znovuoživení tehdy, jakmile dojde k sestavě podmínek nezbytných k jeho fruktifikaci. S těmito fakty pak nutno počítat, snažíme-li se objektivně posoudit vliv technických zásahů na mykofloru.

Uvedu několik význačných příkladů. Meliorací a odstraněním bažinatých luk mizí mnoho typických druhů hub pro toto stanoviště, např. druhy rodů *Rhodophyllus* a *Leptoglossum* a přirozeně všechny druhy specializované na hostitelské

Neurčená houba, která svým kyjovitým tvarem a bledě fialovou barvou zůstane běžnými houbaři nepovšimnuta.

rostliny, které těmito zásahy vymizí. Podobný vliv má napřimování malých vodních toků a jejich vybetonování, i když ještě ponechává nepatrnou možnost k zpětnému, byť dlouhodobému znovuosídlení (alespon některými druhy) těchto stanovišť. Naprostý konec však znamená svedení těchto toků pod zemský povrch, jak se již místy u nás začíná uskutečňovat. Totéž platí o xerothermních společenstvech; jak se zdá, také zánik pastvin a ponechání porostů bez kosení se projevuje oslabením fruktifikace a přispívá ke snížení druhového počtu některých významných hub lupenatých /např. *Leptonia*, *Hygrocybe*/ včetně hub koprofilních.

Odstranění přirozených lesních porostů a vysazování monokultur neznamená sice úplné potlačení mykoflory - někdy naopak vede k rozvoji jiných druhů, mykorrhizicky vázaných na pěstované dře-

viny - v každém případě je však radikální přeměnou, znamenající často vymizení mnohem zajímavějších a dnes stále vzácnějších taxonů. Technické zásahy však nemusi působit jen negativně na změnu mykoflory. Příkladem toho je skutečnost, že v bezprostřední blízkosti některých našich měst, jako je např. Praha, se dnes v lesích akumuluje větší množství dřeva, než tomu bylo před 30 až 40 lety, kdy toto dřevo bylo vysbíráváno velice intenzivně k topení. Tento substrát dává dnes větší možnost rozvoji dřevních hub. Totéž ostatně platí i o jiných lesních porostech, kde naopak někdy množství ležících zbytků po těžbě brzdí rozvoj půdních hub, které dříve byly podstatně hojnější v čistě obhospodařovaných lesích. Četná spáleniště vzniklá po spalování větví a zbytků dřeva na vytěžených plochách pak umožňují rozvoj různým antrakofilním druhům. Použití těžké mechanizace vede ke změně

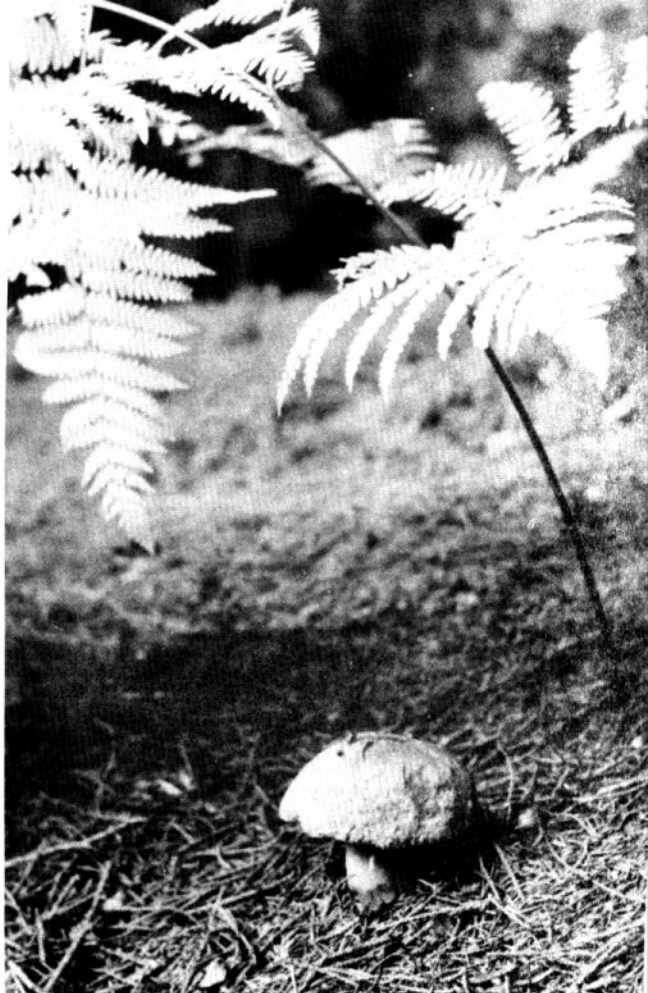
půdního povrchu, někdy k jeho doslovnému "přeorání", na kterém se po určitém klidovém období objeví iniciální společenstva půdních řas a mechorostů s význačnou mykoflorou terestrických zástupců, například některých operkulátních diskomycetů. Tyto terestrické houby se význačně objevují také všude tam, kde došlo k zemním pracem, např. při výkopech příkopů a jam, a kde vyhrnutá zemina byla ponechána v klidu alespoň po dobu několika týdnů; za příhodných klimatických podmínek se tu např. hojně vyskytuje rod *Melastiza*. Rovněž při těžbě poškozené a takto ponechané stojící živé stromy jsou vstupní branou pro houbovou infekci.

ZNEČIŠTĚNÍ V ZDUCHU

Ve srovnání s lišejníky jsou houby nepoměrně odolnější; např. v Anglii je v současné době v Londýně a okolí pozorován podstatně větší výskyt rzí a některých dalších parazitů (*Diplocarpon rosae*) nejen na pěstovaných, ale i na planých rostlinách, než tomu bylo dříve (HAWKSWORTH 1974). Značné znečištění snášejí také *Rhytisma acerinum*, která chybí jen tam, kde je koncentrace znečištění ovzduší nejvyšší, podobně jako padlí *Microsphaera alphitoides*. Zůstává otázkou, zda některé mizející druhy naší mykoflory (*Sarcosoma globosum*, *Pseudopezizomonia nigrella*, *Microstoma protracta* aj.) jsou citlivé na znečištění ovzduší, nebo zda jejich úbytek souvisí se změnou klimatu.

když technické zásahy citelně postihují naši mykofloru a vedou k její monotónnosti, je pravděpodobné, že houby ve svém celku patří jako jedna z posledních skupin organismů budou nejdéle odolávat stále v chudším druhovém zastoupení náporu civilizace a postupné devastaci zemského povrchu.

++ Tento druh v posledních letech u nás vymizel v silně imisemi postižených průmyslových oblastech.

HŘIB BOROVÝ

akce LUTRA

Žije vydra říční ve Slavkovském lese? Tak zní otázka, která nás poslední léta znepokojuje.

Donedávna tato zajímavá kuno-
vitá šelma patřila mezi běžné zástupce zdejší fauny. Zprávy o občasném pozorování rok od roku řídnou a především chybí jakýkoliv přesvědčivý dokumentační materiál o současném výskytu. Proto je nutné o rozšíření sledovaného druhu získat alespoň základní informace, které vytvoří solidní podklad pro další koncepční ochrannářskou práci.

Tuto skutečnost sledovalo i terénní šetření pořádané Správou CHKOSL pod pracovním názvem "Akce lutra". Vydejme se s téměř stovkou nadšených přátel přírody k vybraným vodním tokům a nádržím. Je sobotní ráno 8. února 1986. Jasný mrazivý zimní den, teplota klesá v některých místech k -17°C . Jednotlivě, ve skupinách, na lyžích

i po svých, procházejí účastníci svěřené úseky. Kromě zjišťování znaků vydří přítomnosti, evidují výskyt ohrožených druhů avifauny: lednáčka říčního a skorce vodního. Nečekají na ně vhodné stopařské podmínky. Všude sice leží dostatečná sněhová pokrývka, ale je tvořena starým firnem pokrytým silnou ledovou krustou. Marně jsme více jak týden před vlastní akcí vyhlíželi sněžení. Tato situace podstatně snižovala identifikaci stop, zvláště u amatérů, což nás nutilo případné nálezy hodnotit s určitou dávkou opatrnosti. Pohyb v členitém terénu, kde ve vyšších polohách leží půlmetrová sněhová pokrývka, není pohodlnou vy-
cházkou. Přesto dnes máme možnost prostřednictvím dobrovolných spolupracovníků získat souhrnný přehled o přibližně 250 km vodních toků na území celé oblasti, včetně perspektivních úseků navazujících bezprostředně na hranici chráněné krajinné oblasti.

Již večer se k rukám improvizovaného štábu dostávají první údaje o pozorování. Z celkových jednaticeti kontrolovaných úseků vychází několik, kde jsou evidovány známky možného výskytu vydry. Bohužel, ve všech případech se jedná o stopy

Místo nálezu stop pravděpodobně vydřích na Kosím potoce v prostoru Buchtálu. Zde byly pořízeny sádrové odlitky stop. Zhruba kilometr po proudu byly nalezeny další stopy stejného zvířete.

staršího data, které vzhledem k povaze sněhové pokrývky nelze určit s naprostou jistotou. V konečném hodnocení sledování výskytu vydry říční docházíme k následujícímu závěru. Nejpravděpodobnějším úsekem, kde byl zjištěn pobyt v daném migračním období, se jeví oblast horního toku řeky Teplé. Zde ve třech sousedících úsecích hlásí pozorovatelé nezávisle na sobě stopy odpovídající vydřím, staré několik dnů. Dále byl v jednom z úseků nalezen trus charakteristického pachy, který je v současné době zaslán k odbornému rozboru. Z dalších zpráv, fotodokumentace a sádrových odlitků, je nutno brát v úvahu oblast Kosího potoka u Buchtálu a spodní tok řeky Teplé.

Druhá část akce nám přináší hrubý přehled zimního výskytu ohrožených druhů avifauny. Skorec vodní je uváděn na většině spodních částí nezamrzajících toků všech hlavních povodí, s největším zastoupením na středním úseku řeky Teplé. Pozorování lednáčka říčního se v porovnání se skorcem ukazuje chudé, a to v sedmi případech na čtyřech lokalitách. Za zmínku stojí i několik pozorování zimujících(!)

volavek popelavých. Zanesením těchto získaných informací do připravené mapy vzniká zajímavá mozaika, tvořící podklad k základům zoologického výzkumu Slavkovského lesa.

Na otázku položenou v úvodu příspěvku se tedy nepodařilo nalézt jednoznačnou odpověď. Přesto tuto skutečnost nelze považovat za neúspěch, jde pouze o první krok k soustavnému celoročnímu pozorování. Věříme, že dobrovolní spolupracovníci v něm budou pokračovat se stejným zaujetím, jako v průběhu samotné akce. Tokem informací tak vznikne stále živý přehled o stavech druhů, které člověk jak přímým pronásledováním, tak dnes zejména svojí vedlejší činností (meliorace, úpravy toků, znečišťování odpadními vodami apod.) zdecimoval na práh vyhynutí.

Jindřich Horáček, Správa CHKOSL

I na prudkém toku Kosího potoka dokazoval silný mráz svojí sílu. Ukáзка biotopu Kosího potoka v prostoru Buchtálu.

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST

ČESKÝ KRAS

Chráněná krajinná oblast Český kras byla vyhlášena v roce 1972 na ploše 132 km² v okresech Beroun a Praha-západ ve Středočeském kraji. Rozkládá se mezi hlavním městem Prahou a Berounem. Protéká jím řeka Berounka, která zde vytváří charakteristické kanonovitě údolí. Obdobně její přítoky tvoří malebná údolí, mnohdy úzká a hluboká. Toto území bylo již dávno osídleno. Je hospodářsky využíváno - zdroj významných stavebních surovin a cementářského průmyslu. Celá oblast se vyznačuje zvláštním krajinným rázem, pestrou a mnohotvárnou přírodou, bohatou historií a množstvím kulturních památek. Je významná z hlediska kulturně výchovného a rekreačního, neboť návštěvníci si zde mohou oddychnout i poučit se. Stala se též zdrojem inspirace pro spisovatele, malíře, těší se pozornosti přírodovědců. Svými jedinečnými hodnotami je proslulá i mimo území ČSSR.

Velkou část oblasti tvoří silurské a devonské vápence, které se střídají s jinými horninami, zejména s břidlicemi a diabasy. Všechna souvrství obsahují četné zkameněliny, především zástupce zvířeny prvohorních moří - trilobity, ramenonožce, mlže a lilijice. Studium území, jehož středem je CHKO Český kras, se zabýval Joachim Barrande, jehož rozsáhlé sbírky jsou uloženy v Národním muzeu. Na jeho počest bylo území pojmenováno Barrandien.

Chemickou rozpouštěcí a mechanickou činností vody vznikla na území oblasti řada krasových jevů - jeskyně, propasti, závrtky a zkrasovělé skalní stěny. Nedosahují však takové mohutnosti jako v některých ji-

ných oblastech ČSSR. V jeskyních byly nalezeny kosterní pozůstatky pravěkého člověka i dávno vyhynulých zvířat. Nejrozsáhlejší podzemní systém byl zpřístupněn na Zlatém koni - Koněpruské jeskyně s význačnou krasovou výzdobou, paleontologickými a archeologickými nálezy. Jedinečným je nález penězokazecké dílny z 2. poloviny 15. století.

V oblasti se nacházejí četné státní přírodní rezervace, chráněná naleziště s vápnomilnými, suchomilnými a teplomilnými společenstvy, která jsou tvořena velkým množstvím rostlinných druhů. Roste v nich např. žlutě kvetoucí devaterník šedý (v ČR roste jen na území CHKO Český kras), velmi ozdobný fialový včelník rakouský, který roste také téměř jen v této oblasti. Na okrajích stepních palouků nebo i na skalách roste chrpa chlumní. Je možno jmenovat i kosatec bezlistý, zlatově žlutý hlaváček jarní, ozdobnou bělozářku liliovitou, vonný hvozdík sivý, tařici skalní, koniklec luční načervenalý, střemdavu bílou a další vzácné rostliny.

Zvláštní ochrana se poskytuje i významným přírodním výtvorům.

V oblasti se zachovaly poměrně velké plochy lesů s přirozenou skladbou dřevin. Nejrozsáhlejším typem lesa jsou dubohabrové háje. K největším zvláštnostem území patří šípákové doubravy.

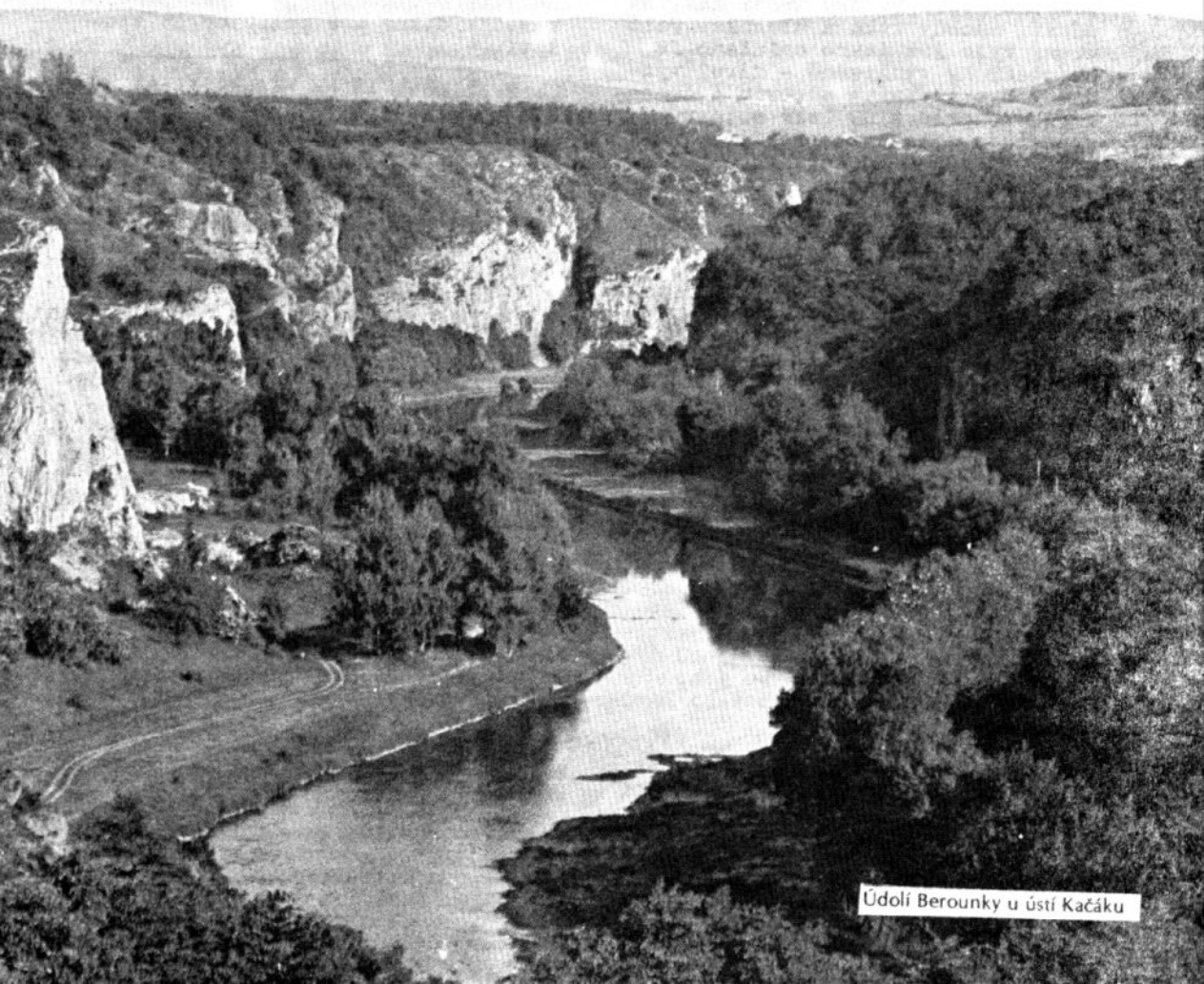
Pro živočichy jsou v CHKO Český kras vytvořeny příznivé podmínky. Tak např. netopýři přezimují v jeskyních, jezevec využívá pro své nory členitého terénu. Lze tu spatřit výra velkého, ostříže lesního a včelojeda

lesního. Z plazů se v oblasti vyskytují užovka hladká a při Berounce užovka podplamatá. Význačnou skupinu tvoří měkkýši. Jsou mezi nimi druhy, které se opět vyskytují jen v CHKO Český kras. Významné místo zaujímá hmyz; bylo zde zjištěno 1392 druhů motýlů. Bohatý je též výskyt brouků; v oblasti žije asi 500 druhů nosatců.

V chráněné krajinné oblasti Český kras se nachází národní kulturní památka - hrad Karlštejn, založený Karlem IV. v roce 1348, který patří k vrcholům českého gotického umění a architektury. V oblasti jsou četná hradiště a další památky.

K poučení o přírodě a historii CHKO Český kras jsou s velkou péčí budovány naučné stezky.

Pro své kulturní a přírodní hodnoty vyžaduje CHKO Český kras důslednou a citlivě prováděnou ochranu svého území v rámci celkové péče o životní prostředí. Národní výbory spolu s dalšími orgány a organizacemi vytvářejí příznivé podmínky pro jeho ochranu a další rozvoj na základě Oborového dokumentu ochrany přírody a památkové péče, podle něhož se veškerá činnost opírá o princip ekologické optimalizace tohoto území.

Údolí Berounky u ústí Kačáku

MALOPLOŠNĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

ČERNÁ ROKLE - dolní část údolí Kosořského potoka. Bohaté nálezy zkamenělin, např. velkých koryšů r. *Pterygotus*, trilobitů, hlavonožců apod.

Na svazích význačná teplomilná a suchomilná společenstva. Státní přírodní rezervace.

KARLICKÉ ÚDOLÍ - státní přírodní rezervace táhnoucí se zejména po levém břehu Karlického potoka. Velké výškové rozdíly území. Zvláštností je rokle s potůčkem, který v četných vodopádech usazuje pěnovec (travertin).

KARLŠTEJN - SPR, pahorkatina na levém břehu Berounky. Mocné vrstvy silurské a devonské horniny intenzivně zkrasovatělé. Je zde řada jeskyní. Botanické hodnoty.

KODA - SPR - šípákové doubravy, vápnomilné mechorosty, krasové vyvěračky, paleontologické usazeniny.

KULIVÁ HORA - SPR, typické skalní a travnaté stepi, které přecházejí do šípákových porostů.

LOM NA KOBYLE - chráněný přírodní výtvar. Opuštěný jámový lom v silurských a devonských vápencích. Je zde pět jeskyní. Nálezy fosilních kostí savců, měkkýšů a též nálezy nástrojů pleistocenního člověka.

RADOTÍNSKÉ ÚDOLÍ - SPR. Původní lesy, porosty stepního charakteru. Botanické cennosti.

ŠPIČATÝ VRCH - BARRANDOVY JÁMY chráněné naleziště. Paleontologické naleziště. Ojedinělý odkryv vulkanického vývoje siluru.

TETÍNSKÉ SKALY - SPR. Botanické cennosti. Vynikající archeologické a paleontolog. naleziště.

VOŠKOV - SPR. Štírný sráz na pravém břehu Berounky. Ochrana typického lesního společenstva.

ZLATÝ KŮN - chráněný přírodní výtvar. Mohutný masív devonských vápenců se známými Koněpruskými jeskyněmi. Velký význam geologický, paleontologický, archeologický, historický a turistický. Rozsáhlé krasové jeskyně.

Chráněný přírodní výtvar KLONK a CHPV LOM U KOZOLUP patří k maloplošně chráněným územím, které byly vyhlášeny nedávno.

Adresa správy CHKO:
Správa CHKO Český kras
267 18 Karlštejn I/85
vedoucí: ing. P. Moucha, CSc

Koněpruské jeskyně (Varhany)

SPR Koda — pěnovec v Císařské rokli

Hrad Karlštejn — národní kulturní památka

② putování oblastí BEČOV nad Teplou

text KAREL MACEK
foto ING. STANISLAV WIESER

Zhruba v polovině cesty mezi lázeňskými městy, Karlovými Vary a Mariánskými Lázněmi, najdeme v údolí říčky Teplé na přilehlých stráních a pahorcích velmi příjemnou ukázkou urbanistické nenucenosti v podobě malého městečka. Při bližším pohledu by se sice mohlo zdát, že ona skvělejší doba rozkvětu již minula, nicméně při uplatnění trochy vkusu a dobré vůle jsou zde roz-

hodně předpoklady pro oživení, ozdravení a velice působivé začlenění do moderního společenského kontextu. Využilo by se patrně vhodné polohy v zóně určené spíše oddychu, mohly by být rozvinuty funkce ladící se statutem CHKO, v níž se nachází.

První osada vzniká, dlouho před pozdější německou kolonizací za posledních Přemyslovců, patrně v místech dnešního kostela, kde snad lze doložit původní hradě s celnicí. V souvislosti s výstavbou nového "horního" hradu pány z Oseka koncem 14. století, vzniká v prostoru mezi oběma hradě sídliště zvané "Tržiště" a to přibližně v místech dnešního náměstí. V podhradí, které se rozrůstá, vzniká "Malá strana", "Na trávníku", pod skalou pak "Paví ulička".

Práva městu udělují Boreš a Slavko z Oseka roku 1399. Pod "Tržištěm" pak vzniká židovské ghetto, synagoga je vybudována v roce 1688, po požáru znovu v roce 1767; zaniká

v roce 1938. Stála vedle dnešního domu čp.39. Vedle synagogy stával rozlehlý barokní dům, jeden z nejstarších v Bečově. Byl zbourán v roce 1962.

Osídlování pokračuje i proti proudu říčky, objevuje se část obce zvaná "Zelená" (Katzengrün).

Městská práva se datují od roku 1482 a byla městu udělena Vladislavem II. Z té doby je i městský znak.

Město opakovaně trpělo požáry (1621, 1760) a morovou epidemií (1679).

Druhou dominantou města kromě hradu a zámku, je kostel sv. Jiří, vystavěný v letech 1763 - 1767. Renovován byl v roce 1834. Hřbitov kolem kostela byl zrušen v roce 1920. Židovský hřbitov, založený na základě povolení Jindřicha II. z Plavna na svaahu mezi cestami do Mariánských Lázní a na Novou Ves, byl rozko-

tán spolu se synagogou při obsazení území fašisty.

Půvabným objektem je i radnice, z níž je zachována rohová barokní část. Mariánský sloup před ní dal postavit Gerhard z Questenbergu v roce 1632.

Přuběh času ukazuje, že značným rozkvětem město prochází asi dvakrát. Poprvé je to období renesančního rozmachu za Pluhů z Rabštejna, které končí dosti násilně politickým neúspěchem Kašpara Pluha v roce 1547. Další plynulý rozvoj se dostavuje za vrcholícího baroka v 18.století. Část rozvoje lze připsat vlivu dosti ekonomicky osvícených Questenbergů.

Počátkem 19.století nacházíme v městečku osm pekařů, sedm hostinců, jeden pivovar, živnosti dále provozují jeden kořalečnický, tři barvířské, dva bednářské, sedm řeznických, tři kramářské, jeden chmelařský, jeden kloboučnický, jeden hřebenařský, dva kožešnické, tři perníkářské, jeden plátenický, osm koželuhů, šest hřebíkárů,

FOTOGRAFIE VLEVO NAHOŘE: Bečov n/Teplou je příkladem vhodného umístění sídelního útvaru do krajiny Slavkovského lesa.
FOTOGRAFIE DOLE: Bečovské náměstí s radnicí z doby po roce 1760, mariánským sloupem z r.1680 a kostelem sv.Jiří, jehož současná podoba je z r.1834. Na místě kostela patrně stál nejstarší bečovský hrad.

jedenáct ševců, čtyři truhláři a další běžná řemesla. Městečko má ústav pro chudé (1835). V roce 1899 je založena Městská škola. Město má rovněž mimořádně renomovanou hudební školu. Zemědělsky je obhospodařováno na 728 jiter zemědělské půdy.

Všechny komunikace procházející Bečovem byly vybudovány před rokem 1900. Železniční trať Bečov - Rakovník se začala stavět v roce 1887 a trať Karlovy Vary - Mariánské Lázně v roce 1888 (na této trati jsou první jízdy zahájeny v prosinci tohoto roku).

Po skončení první světové války se začíná v Bečově n. T. prosazovat české obyvatelstvo, které se pochopitelně nachází v menšině. Statistická ročenka z meziválečného období udává o Bečově: 360 domů, 59 Čechů, 2136 Němců, 12 Židů, 39 příslušníků jiných národností.

Léta druhé světové války a bezprostřední období po ní před-

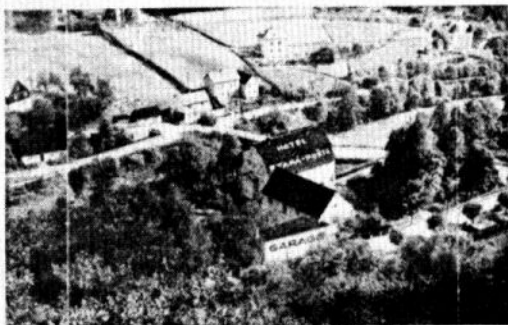
stavují ve vývoji města prudký zvrat. Charakter osídlení i ekonomika se mění. Především osídlení je značně řidší působením ustanovení Postupimské konference (1945) o odsunu německého obyvatelstva. Rovněž mizí většina staré a již nevyhovující zástavby, která je asanována. Ucelený obraz dosavadní zástavby dostává z tohoto hlediska určité trhliny. Je na něm znát, že dosavadní vývoj je především ovlivňován řešením aktuálních problémů, případně havarií, a že na nové zpracování urbanistického rozvoje i jeho postupnou realizaci se teprve čeká. Dá se však tvrdit, že mnohé kvalitativní změny k lepšímu lze uskutečňovat bez přílišných nároků na investiční činnost.

Bečovu se ostatně v uplynulých obdobích všechny větší investiční akce vyhnuly. Funkční zapojení aglomerace do širší struktury klidové oblasti je tedy nejen logické, ale je i jediným východiskem z dnešní situace. V tomto ohledu však ještě zbývá mnohé vykonat. Především je třeba urychlit rekonstrukční záměry týkající se využití památkového

Navštivte o své dovolené Bečov n. T.

NA TRATI KARLOVY VARY - MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - MĚSTEČKO PŘÍRODNÍCH POHÁDKOVÝCH KRAS

Ověnceno horami, láká své návštěvníky na výlety do romantického tepelského údolí s lany zelených luk a s nepřehledným množstvím tmavých tichých lesů.

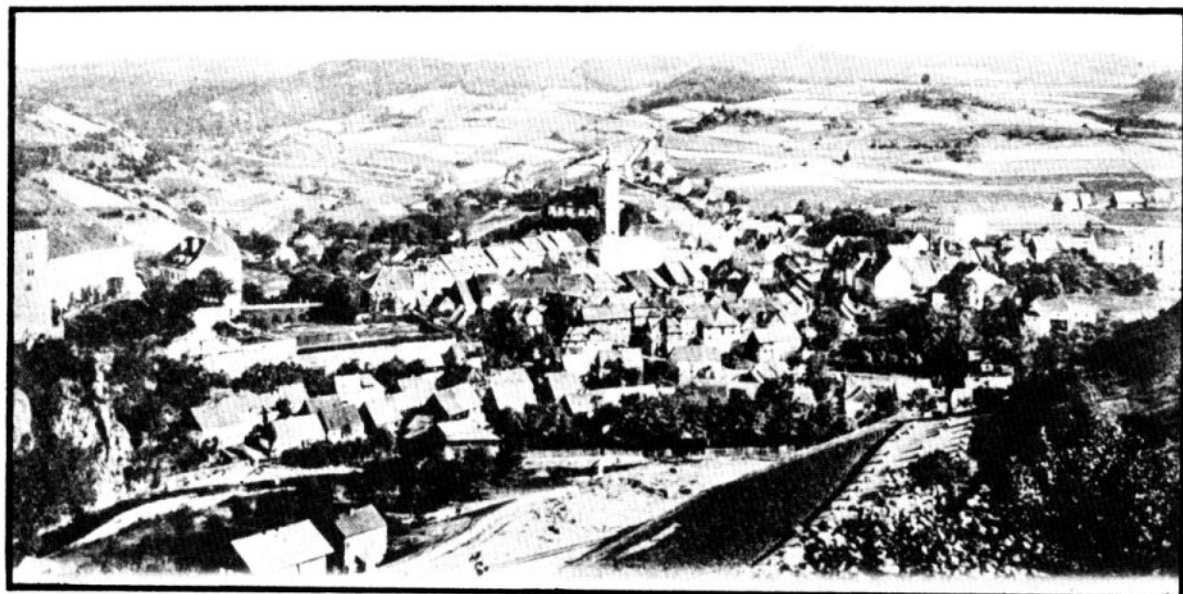

Nad vsí touto krásou se zdvíhá pysne bohatý zámek a hrad bečovský, pod nímž leží v blízkosti krásných partií i nadherného horského koupaliště, středisko všech výletníků a turistů

**HOTEL - PENSION
STARÁ POŠTA**

Tento podnik s celoročním provozem Vám poskytne veškeré pohodlí včetně vyborné kuchyně - slunných pokojů - koupelen - garáží atd.

Pisemné neb telefonické informace Vám poda ochotně správa hotelu

Fotografie dole: Prospekt Bečova n.Teplou z doby kolem roku 1930.

Fotografie nahoře: Celkový pohled na Bečov n.Teplou. Na horizontu v pozadí CHPV Homolka. Reprodukce pohlednice z doby kolem roku 1910. Za povšimnutí stojí začlenění a rozsah obdělávané půdy s rozmanitostí agrokultur.

DROGERIE

Parfumerie
KOLONIÁLNÍ
ZBOŽÍ
VINO A LIKERY

ANTONÍN NOVÁK
KARTON PRÁCE
BEČOV NAD TEPLOU

TEXTIL JAN WEBER
BEČOV NAD TEPLOU

Chléb
Pečivo
Koláče
Sušenky
Perníčky
Suchary
Strouhanka
Oplatky

JAN GRUBER
pekář
Bečov n.T.
u zámku

Stanislav Mařík klempír a instalatér

OPRAVY SPORTOVNÍCH POTRUB
BEČOV NAD TEPLOU ČÍSLO 307

Ochutnali jste již
BEČOVSKÝ
TYBURCŮV
samožitný chléb
a bílé pečivo?
Po druhé ho každý koupí hned!

Denně čerstvé uzeniny
a maso dodá Jaromír Kulíř
Bečov n. Teplou, Tr. T. G. Masaryka

NEJKRÁSNEJŠÍ KABELKY
A MODELY CESTOVNÍCH TAŠEK
jen
J. BŘEZINA, BEČOV n. T.
přímě na nám. Dr. Edv. Beneše

Restaurace „U modré lodi“

Dobrá kuchyně, kvalitní uzenářské
výrobky a maso. Hostinské místnosti
k ubytování též pro celé rodiny.

Národní správce **Boh. Frantál**, řezník a uzenář
Bečov n. T., Karlovarská 311, telefon 28

BEČOV nad Teplou

Celkový pohled na státní hrad Bečov od západu. Vlevo gotická obytná věž a tzv. Pluhovské domy z doby renesance, centrálně barokní Dolní zámek z roku 1753.

areálu Státní hrad Bečov - zpřístupnit jej veřejnosti. Nezbytné investiční úsilí zaměřit pak na rozvoj infrastruktury nezbytné pro městečko počítající s možností 150 - 200 tisíc návštěvníků ročně. Chybí stravovací středisko i ubytování mimo sezonu. Bečov n. Teplou má zatím jen kempink.

K úspěšnému zvládnutí této zásadní problematiky je potřeba získat pozornost plánovacích a disponujících orgánů, přičemž všechna řešení by měla kvalifikovaně respektovat celou specifiku místa i okolí, zachovat a zlepšit všechny atributy, které je charakterizují. Jedná se především o neopakovatelné památníky práce a umění historických generací, čistotu ovzduší, vod a zeleně.

AREÁL HRADU A DOLNÍHO ZÁMKU

Hrad s předhradím a vlast. obyt. jádrem, které má podél. disponovaný palác s dvěma věžovitými křídly (ve vých. kaple) z r. 1400 a malby s

christol. a apokal. scénami. Původně gotic.-renes. předhradí z l. pol. 16. stol. přest. r. 1753 v Dolní nový zámek. Kaple dolního zámku z r. 1861. Zámecký most z r. 1656 se sochami Jana Nep. a Jana de Gotto z r. 1753. Hrad založen nad starší slovan. tvrzí. Prvně přip. 1354. Ve státním seznamu pod č. 726 - I. kategorie.

FARNÍ KOSTEL SV. JIŘÍ s areálem hřbitova. Původně gotic. znovu postaven 1621, po požáru 1763-67 znovu Fr. Popperlem. Jednolod. obd. s pravoúhl. presb. a sakr. Věž na záp. Zařiz. současné. Zachov. původní dispoziční, na ní barok. stavba dobré úrovně. Ve státním seznamu pod č. 727. II. kategorie.

RADNICE S KAŠNOU

Barokní stavba z doby po 1760 s trojúh. štítem v průčelí, členěném pilastry a volutami, bohatě profil. římsy nadoken. v patře. Klenuté přízemí. Barokní městský dům dobré úrovně, komponující barokní a klasicist. prvky. V uliční frontě součást. kašna. Pod č. 728. II. kategorie.

MĚSTSKÝ DŮM - nám.5.května čp.16

Empirový dům na úzké parcelě, složený ze dvou částí, do náměstí průčelí o 2 ok.osách s trojúhel. štítem, ke svahu příčně polož.část. S domem čp.17 (sousedním) slohově ucelená skupina domů před zámcem branou. Ve státním seznamu pod č.729 - III.kategorie.

MĚSTSKÝ DŮM - nám.5.května čp.17

Empirový dům se čtyřmi ok.en.osami a širokým vikýřem s trojúhel.štítem ve frontě do náměstí. Nad okny v patře slepé arkády. Sedlová střecha. Podobně jako u soused. dům vyřešen s jednoduch. prostředky ve stavbu kompozičně ucelenou. Ve státním seznamu pod č.730-III.kat.

MĚSTSKÝ DŮM - Nádražní ul.čp.133

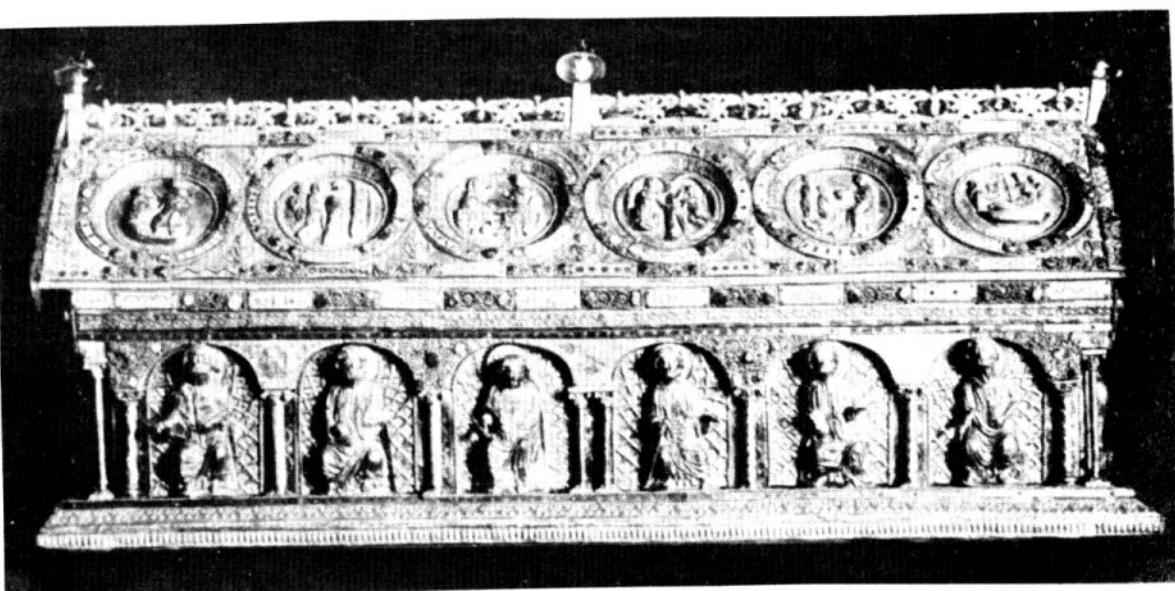
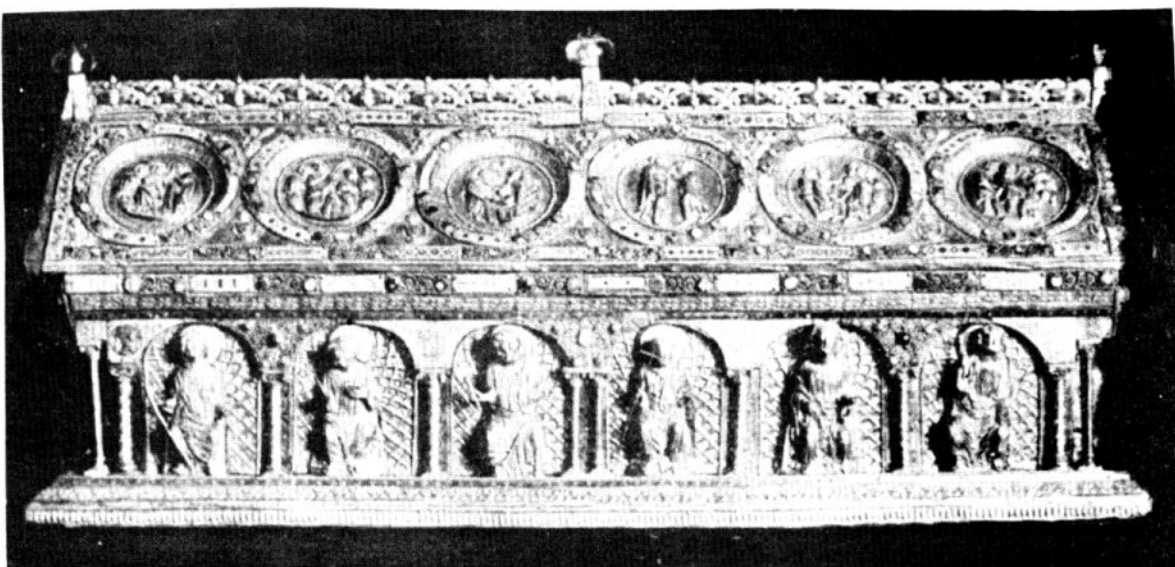
Jednopatrové, jednotraktové stavení se zděným přízemím a roubeným patrem, spojující obytné a hospod.část. Sedlový štít a obytné patro svisle šalovány. Jediný pozůstatek hrázdné měst.architektury v Bečově. Ve státním seznamu pod č.731 - II.kategorie.

MARIÁNSKÝ SLOUP

Sloup s korintskou hlavicí, podložený hranolovitým podstavcem, nese figuru Madony, obracející se k nebi s gestem odevzdanosti. Dobrá barokní plastika, svéc.r.1680 a obnov. r.1891. Ve státním seznamu pod č.732 - II.kategorie.

Nádvoří bečovského hradu s gotickou kaplí Navštívení P.Marie. Vlevo část Pluhovských domů.

NA OKRAJ BEČOVSKÉHO NÁLEZU

Dne 5. listopadu 1985 objevili pracovníci FKÚ po delším složitém pátrání na hradě v Bečově nad Teplou

text: PhDr. STANISLAV BURACHOVIČ

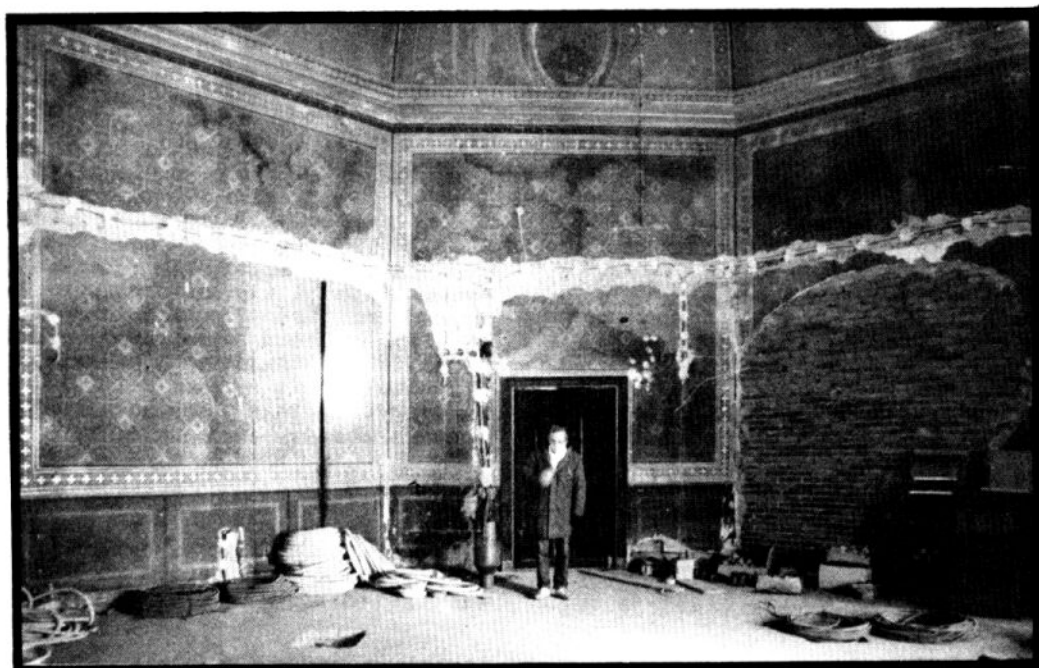
foto: Ing. STANISLAV WIESER

vzácnou umělecko-historickou památku - románský relikviář sv. Maura. Místem jedinečného nálezu byla hradní kaple. Relikviář zde ležel zahrnutý v suti pod prkenou podlahou. Před stykem se zemí nebyl chráněn žádným jiným obalem nežli skleněným poklopem, který však byl rozdrčený a tudíž nefunkční. Uložení svědčilo o tom, že bylo provedeno ve chvatu. Podrobnosti o senzačním nálezu byly obšírně publikovány v časopise Signál č. 3/1986 a v sobotním vydání Zemědělských novin z konce února. Smyslem následujících řádků není opakování již známých skutečností či podrobný popis památky.

Detailní umělecko-historický rozbor relikviáře bude jistě v dohledné době zveřejněn našimi předními odborníky.

Z přirozené touhy dozvědět se maximum o všech souvislostech nálezu, pátrali jsme v dostupné literatuře po dalších poznatcích. A tu jsme narazili na zvláštní "literární záhadu". V podstatě jediný poměrně známý podrobný popis relikviáře sv. Maura přinesl před rokem 1945 dr. Anton Gnirs ve své obdivuhodné a dosud nepřekonané topografii památek okresu Teplá a Mariánské Lázně z roku 1932 (Topographie der historischen und Kunstgeschichtlichen Denkmale in den Bezirken Tepl und Marienbad. Augsburg, Benno Filser 1932. 609 s.). Odtud byla také převzata fotografie relikviáře na předchozí straně. Památka je zde pojednána

Státní hrad Bečov. Interiér bývalé kaple v Dolním zámku. Zde býval kdysi vystavován relikviář sv. Maura. Zámek je stavebně připravován pro expozice sbírek.

BEČOVSKÝ DOLNÍ ZÁMEK
z roku 1753. Jeho do-
minantou je osmiboká
nárožní věž. V jejím
horním patře bývala
zámecká kaple.

na šesti stranách textu s pěti černobílými fotografiemi. V témže roce vyšel z této topografie separát věnovaný pouze popisu památek města Bečova. V knize je uvedeno, že vyšla v nákladu 230 číslůvaných výtisků a nebyla prodejná v knihkupectvích. A právě tento separát pro nás skrýval velký otazník. O relikviáři v něm totiž není ani sebemenší zmínka. Relikviář je zde prostě zcela očividně záměrně zamlčen. Příslušná část sazby textu, pojednávající v topografii o relikviáři, je tu

vynechána a v separátě nahrazena dvěma bílými listy bez textu s fotografiemi jiných bečovských námětů. Záhada hodná přímo ivanovského bádání! Vysvětlení jsem získal až díky laskavosti a úžasné informovanosti profesora Heinricha Zimmermanna z Lokte.

Vévoda JUDr. Heinrich Beaufort si nechal separát z Gnirsovy topografie vytisknout jen pro svou soukromou potřebu. Knižka byla určena jako prezent jeho hostům na Bečově. Již kolem roku 1930 vévoda přecho-

vával relikviář skrytě ve východní zdi zámekské jídelny. Byl si velice dobře vědom nesmírné hodnoty památky. Předpokládal, že jeho hosté budou jen stěží znát Gnirsovu topografii a souhlasil proto s publikováním relikviáře v tomto vědeckém díle. Vymínil si však, aby v separátě byl románský skvost zamlčen, neboť se důvodně obával, že by jej po publikování musel svým hostům na přání ukazovat. Kvůli povaze úkrytu relikviáře byla jakákoliv manipulace s ním obtížná a vévoda se jí chtěl vyhnout. Kromě toho by musel prozradit místo jeho ukrytí, čímž by skryš vlastně ztratila smysl. Takový je tedy důvod, proč chybí popis relikviáře sv. Maura v bečovském separátě Gnirsovy topografie.

Ve světle uvedených skutečností a zejména faktu, že za druhé světové války bylo v prostorách bečovského Dolního zámku sídlo nacistické organizace (Hitlerjugend či Bund der deutschen Mädchen) lze usuzovat, že vévoda Beaufort skryl relikviář na místo současného nálezu v gotické hradní kapli již někdy v průběhu války, nikoliv až na jejím konci v roce 1945.

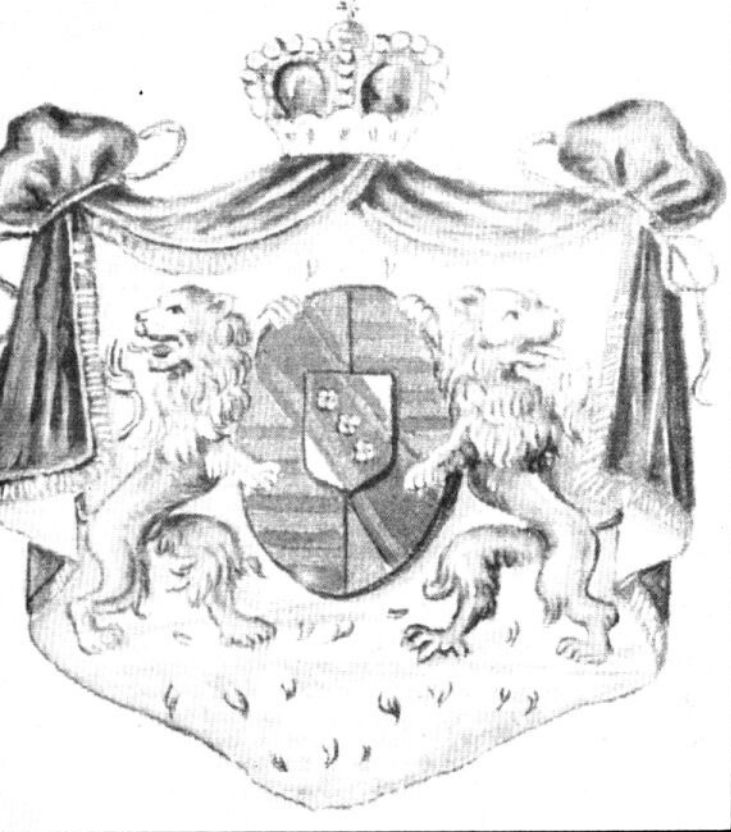
Provedme závěrem ještě stručnou rekapitulaci historie relikviáře podle publikovaných materiálů a některých nově zjištěných poznatků.

Roku 1012 našeho letopočtu byly relikvie sv. Maura (údajně bez hlavy) převezeny z francouzské Remese do benediktinského opatství ve Florennes v Belgii. Tam byly patrně někdy na sklonku 12. století důstojně uloženy v honosném relikviáři. Za francouzské buržoazní revoluce, kdy bylo opatství zničeno, došlo k rozbití relikviáře. Jeho trosky se dostaly do majetku uměnímilovných vévodů z Beaufortu, kteří nechali památku restaurovat a obnovit na novém dřevěném jádře. V 19. století památka přešla do držení rodu Beaufort-Spontinů, který držel v Čechách bečovské a

toužimské panství. Nejspíše někdy kolem let 1872 - 1873 (?) za vévody Friedricha Beauforta (1843-1916) byl relikviář převezen z Belgie na zámek Bečov a vystaven zde v nově upravené zámekské kapli v Dolním zámku. Kaple se nacházela v horním patře rohové věže. Stavěla se dle plánu Josefa Mockera. Její vnitřní výzdobu navrhl architekt Josef Zitek. K přibližné dataci převozu relikviáře z Belgie na Bečov nás vedla následující skutečnost. Ve zmíněných letech byly v souvislosti s modernizací zámku na Bečov převezeny z Belgie četné umělecké sbírky, obrazy, gobelíny, nábytek aj., vesměs zařízení z belgických zámků Beaufortů. V dosud nezjištěné době byl relikviář z kaple přemístěn do úkrytu v zámekské jídelně. Patrně před obsazením Dolního zámku nacistickou organizací za 2. světové války vévoda H. Beaufort památku zakopal do podlahy staré hradní kaple. Tam setrvala

Místo nálezu relikviáře sv. Maura - podlaha hradní kaple Navštívení P. Marie, situace 7. února 1986.

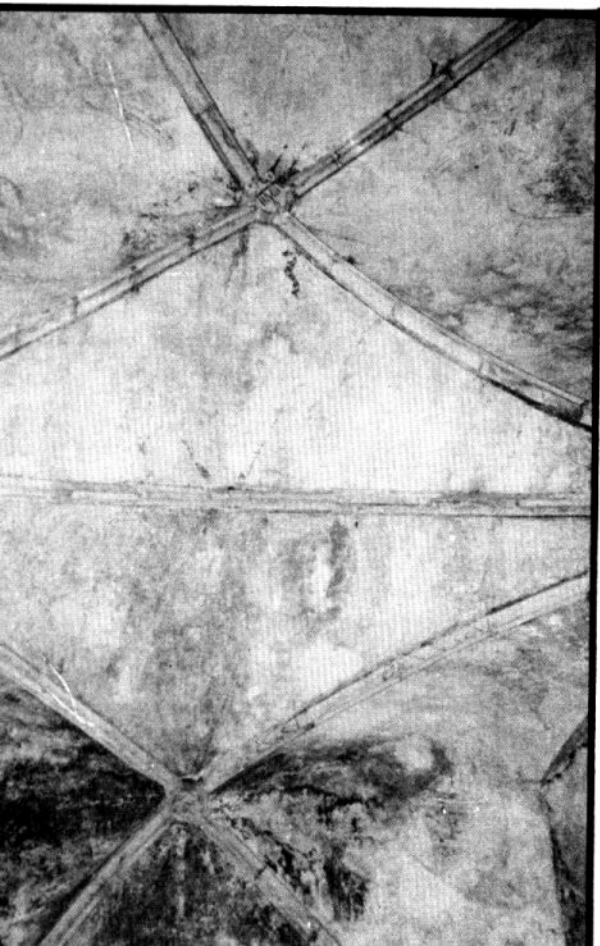

utajeně až do listopadu 1985, kdy byla objevena československými bezpečnostními orgány. Ihned po nálezu byl relikviář převezen do Prahy, kde bude v příštích letech restaurován.

V blízké budoucnosti lze očekávat, že cílené studium problematiky vnese světlo do mnohých dosud nejasných či jen hypoteticky mapovaných úseků historie relikviáře.

PRAMENY A LITERATURA

- 1) Informace profesora H. Zimmermanna z Lokte.
- 2) Gnirs, Anton: Topographie der historischen und kunstgeschichtlichen Denkmale in den Bezirken Tepl und Marienbad. Augsburg, Benno Filser 1932. 609 s. (o relikviáři na str. 273 - 278).
- 3) Gnirs, Anton: Petschau. Augsburg, Benno Filser 1932. 68 s.
- 4) Státní oblastní archiv v Plzni. Průvodce po archivních fondech. Svazek 3. Praha, Archivní správa MV ČSR 1976, str. 33 - 34.
- 5) Signál, č. 3/1986.

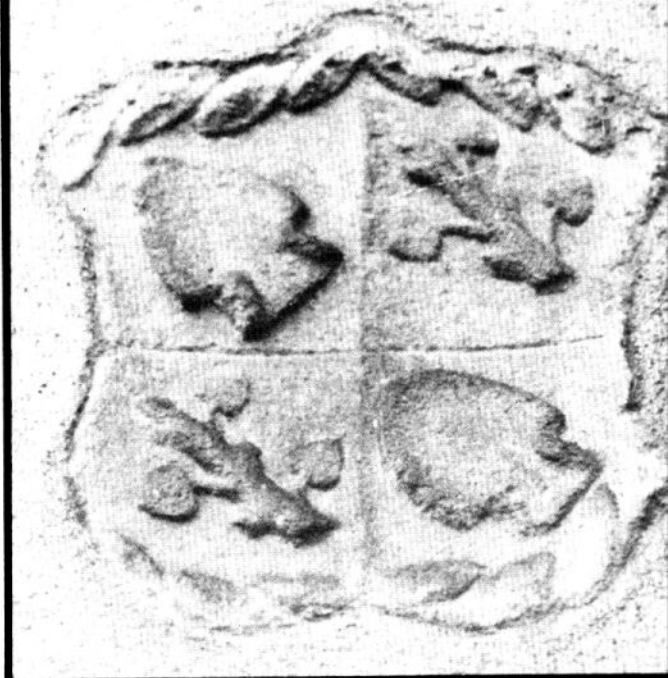
Znak vévodů Beaufort-Sontinů (fotografie nahoře). Hrad Bečov. Žebrová klenba gotické hradní kaple se 2 svorníky, na jednom reliéfní znak pánů z Rýznburka, na druhém heraldický čtyřlíst.

Snímek vpravo nahoře: →

Pluhovský znak na dvorním traktu Pluhovských domů starého bečovského hradu.

Snímek vpravo dole:

Alianční znak Questenberků-Kouniců na soklu barokní plastiky sv. Jana Nepomuckého. Socha datována do roku 1753 zdobí kamenný most před tzv. Dolním zámkem. Pískovec plastik v exteriéru hradu a zámku je již značně narušen erozí.

Státní hrad Bečov. Pohled na hradní kapli Navštívení P. Marie z roku 1400.
← Snímek vlevo.

3
naši nejvzácnější...

kresba D.KOSTAŇUK
text a foto L.PLACHÝ

BŘEHULE ŘÍČNÍ

Mezi vzácnější ptáky, které můžeme sporadicky v naší oblasti Slavkovského lesa spatřit, patří břehule říční (*Roparia riparia*). Malá, hnědě zbarvená, bez bílého kostrče (bílý kostrč má jiříčka obecná) a s hnědou hrudní páskou se tvarem hodně podobá již zmíněné jiříčce obecné. Samička je stejná jako sameček. Mláďata jsou s bílými lemy per a rezavě hnědým hrdlem.

Hnízdí pospolitě. Jejich hnízdní kolonie se většinou nalézájí ve stržených březích nebo ve stěnách u rybníků, ale nepohrdne ani pískovou stěnou v písčinných, kde si vyhrabávají zobáčkem a nožičkami až jeden metr dlouhou chodbičku, ukončenou hnízdní komůrkou. V hnízdní komůrce můžeme na měkkém podkladě (stébla trav, vlákna a peří) nalézt pět až šest bílých vajíček. Hnízdí v květnu až červenci až 2x ročně. Sedí oba rodiče 12 - 16 dnů. Mláďata z hnízda vylétávají asi po 20 dnech.

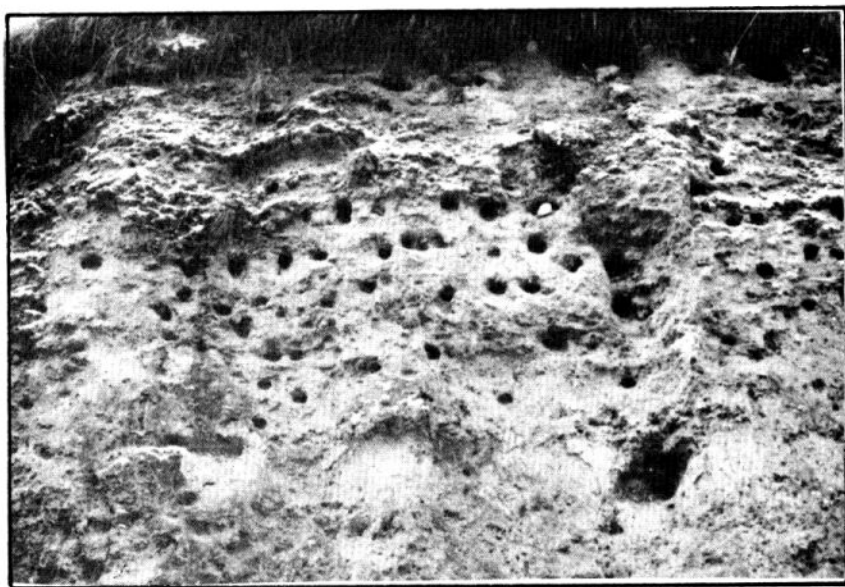
Břehule říční přilétají v dubnu až květnu a koncem srpna a v září opět odlétají do rovníkové Afriky.

Živí se létavým hmyzem, který loví v houfu. Mláďata krmí oba rodiče hmyzem včetně motýlů.

Ozývá se zajímavým hlasem. Vábění je tiché "gree gree" a drsné "črrrip" či "čšrrr". Let je rychlý a dokonalý, jak tomu je u všech zástupců čeledě vlaštovkovitých, kam patří i břehule říční. Známe ještě břehule skalní, ale ty se vyskytují v jižní, teplejší části Evropy.

Zcela záměrně neuvádíme přesné místo hnízdění břehulí říčních. Uvádíme pouze, že již po dva roky je jejich hnízdiště sledováno ve starých úpravárenských sedimentech. O ochranu této ojedinělé hnízdní kolonie se stará Základní organizace ČSOP Horní Slavkov. Případné informace odborníkům podá Ladislav Plachý, ČSSP 21/14, 357 31 Horní Slavkov.

Ukázka hnízdní kolonie břehulí říčních v písčivém lomu. Podotýkáme, že fotografie nebyla pořízena v oblasti Slavkovského lesa.

text
RNDr. JAROSLAV BOČEK
fotorepro NG
JAN HARVÁNEK

1. ČÁST

ekologie suchozemských živočichů

Velký komplex souše se liší od vodního prostředí v několika zásadních aspektech, které podmiňují tělesnou stavbu, způsob života, rozšíření i směry vývoje suchozemských živočichů.

Teplota je na souši daleko proměnlivější než ve vodě, přičemž relativně nejstálější jsou v tomto pohledu půdní vrstvy, potom vrstvy přízemní a směrem od povrchu souše teplota v prostoru i čase kolísá stále více. Toto vertikální vrstvení existuje, ovšem daleko méně zřetelně, i v prostředí vodním.

Hustota vzduchu je 770 x menší než hustota vody - suchozemští živočichové (s výjimkou mikroskopických) se nemohou v prostředí volně vznášet nebo dokonce plavat. Tento fakt podmiňuje u suchozemských živočichů rozvoj složitějších a energeticky daleko náročnějších způsobů pohybu. Proto, kromě přizpůsobení dýchacích orgánů, je rozhodující adaptací živočichů při přechodu na souš, vývoj pohybových orgánů.

Soustavné proudění v zduchu (díky uvedenému teplotnímu vrstvení) zajišťuje rychlé a stálé mísení plynů, takže nikdy nehrozí nedostatek kyslíku (pomineme-li zásahy člověka) - proto nehraje obsah kyslíku žádnou roli v ekologii suchozemských živočichů. Ve vodním prostředí je naopak koncentrace O_2 jedním ze stěžejních ekologických faktorů.

Podílí hraje daleko větší roli na souši než ve vodě. Půda je totiž hlavním a často jediným zdrojem živin producentů a výrazně se podílí na formování suchozemského prostředí.

Vlhkost vzduchu výrazně ovlivňuje tělesnou stavbu živočichů i celou jejich niku. Stává se tak jednou z nejdůležitějších ekologických charakteristik biotů. Do pojmu vlhkost zahrnujeme i srážky.

Ekologie souše je tedy dána v komplexním pohledu podlůží (substrátem) a podnebím (na jehož charakteru se podílejí teplota, vlhkost a proudění vzduchu).

Suchozemští živočichové se pohybují po substrátu, vegetaci, nebo létají. Jejich ekologické projevy jsou rozmanitější než u živočichů vodních. Při charakteristice jednotlivých suchozemských biotů je výhodné pro názornost uvádět obratlovce. Z nich jsou pro dané bioty nejtypičtější zejména živočichové se stálou tělesnou teplotou (homoiotermní, tj. ptáci a savci). Tito živočichové mají zastoupení ve všech

suchozemských biomech a jejich synuzie téměř všude převládají.

B i o m t u n d r y

charakterizují nízké teploty a krátké vegetační období. Z obratlovců jsou typičtí lumíci, sloužící za potravu šelmám, dravcům a sovám. V přímořských oblastech se ptáci a savci živí vodními živočichy. Z větších savců jsou typičtí sobi (viz obrázek nad titulkem článku).

2

Mezi typické představitele biomu lesů mírného pásma patří vlci(1). Zde se vyskytovali běžně, většinou však byli člověkem vytlačeni do severovýchodních oblastí. Mýval(2) je nejznámějším zástupcem malých medvědkovitých šelem. Žijí v Americe od Kanady až po Panamu. Před lety byli vysazeni do přírody v Evropě, kde např. v NSR dnes jeho populační exploze činí nebývalé problémy. Vlastní medvědi (3) patří mezi všežravce. Bizon americký (4) patřil kdysi mezi nejpočetnější zástupce severoamerických prérií. Dnes žije v počtu asi 40 tisíc kusů v národních parcích a v zoologických zahradách. Podobný osud postihl i zubra evropského(5). Dnes žije asi 300 ks v Bělověžském NP v Polsku.

1

B i o m t a j g y (jehličnatý severský les)

je tvořen několika málo druhy dřevin, málo vyvinutým keřovým a dobře vyvinutým bylinným patrem. Charakteristické jsou synuzie drobných zemních savců (myšovití, hraboši, lasicovití) a semenožravých ptáků (bíl, křivka). Tam, kde se tajga mísí s listnatými stromy, nacházejí potravu i kurovití ptáci (tetrívky),

zajáci, losi, bobři a velké šelmy psovitě, medvědovitě i kočkovitě.

B i o m l e s ů m í r n ě h o p á s m a

charakterizují vyšší teploty a bojně srážky. Tyto faktory umožňují pestrá druhovou skladbu vegetace, charakterizovanou listnatými a smíšenými lesy. Keřové a bylinné patro je též bohaté.

4 5

3

Kromě semenožravých zde žijí i bohaté synuzie hmyzožravých ptáků (sýkory, králíci, šplhavci a mnoho dalších) a ptáků vázaných na zem (kuroviti, chrástali atd.). Vedle silně zastoupených drobných pozemních savců se vyskytují i savci šplhaví (veverky, plchové) a netopýři. Původními zástupci fauny jsou i velcí savci (zubr, los, jelen, srnec, prase divoké, medvěd, vlk, liška, rys, divoká kočka, jezevec), jejichž populace byly v některých případech lidskou civilizací značně utlumeny. Ve větší míře se zde vyskytují obojživelníci a plazi. Tento biot je nejvíce poznamenán vlivy lidské činnosti a v původní formě se vyskytuje již jen ostrůvkovitě.

(pokračování)

Při zpracování celého seriálu bylo použito publikací:

J.Gaisler: Zoologie obratlovců, 1983

Z.Veselovský: Vždyť to jsou jen zvířata, 1974

J.Buchar: VŠ skriptum "Zoogeografie" 1980

Chráněná krajinná oblast Slavkovský les patří do pásma biotů lesů mírného pásma. Těmhle ostrůvkem uprostřed člověkem silně přetvářené krajiny dává snad možnost přežití celé řady typických zástupců fauny tohoto biotu. Z celé plejády lze jmenovat z lesních kopytníků např. jelení zvěř (2) a z ptačích představitelů lednáčka říční (1), který již z jiných územních celků vlivem lidského působení na krajinu zcela vymizel.

pověst

O PÁNU SLAVKOVSKÉHO LESA

zpracoval
PETR BRTEK

V nejdlehlších končinách Slavkovského lesa, v místech natolik divokých a nepřístupných, že do nich lidská noha ještě nevzkročila, přebývá proslulý vládce kraje - mocný obr.

Není snadné palézt jeho kamenné sídlo, neboť je ukryto v nevábné a nehostinné divočině, kam i lesní zvěř zabloudí jen zřídka

a náhodou. Při vchodu do sídla sedí dva vlci neobyčejného vzrůstu a dnem i nocí jej bedlivě střeží. Už jen pouhý pohled na ně dokáže vyvolat ochromující hrůzu. Zuby jako nože jim hrozivě svítí v mordách. Číhavé a lstivé oči se jim matně lesknou. Nevítaného návštěvníka jsou připraveni kdykoli roztrhat.

Zvenku působí obrovské sídlo drsně a nevlídně jako okolní krajina, avšak uvnitř se nacházejí četné chodby, síně a komnaty, naplněné předměty nebývalé vzácnosti a krásy. Největší a nejnádhernejší místností je rozlehlý sál se stropem nadýmajícím se do nebetyčné výšky. Vysoké stěny sálu, pokryté zlatem, se rozbíhají do šíře i dále a zrak smrtelníka celý prostor jen stěží přehledne. Na konci sálu stojí na širokých stupních mohutný trůn. Na něm obr sedává a odtud vládne celému Slavkovskému lesu. Odtud panuje své rozlehlé a tiché lesní říši, jejím zadumaným vrchům a slunným mytínám,

UPOLÍNOVÉ LOUKY SLAVKOVSKÉHO LEA:

Upolínové louky mezi Křížky a Pluhovým borem.

poklidným hájům a klikatým žlebům, zpěvným bystrinám a hojivým pramenům. Odtud přikazuje větru, jak rozezvučet koruny stromů táhlou, tesknou písní a kdy naopak má jako smršť bouřit pekelným kvapíkem. Odtud nařizuje vodám, kudy si razit cestu, zda téci rychle a kvapně chvátat ke korytům řek, nebo se mírně plazit údolím a vymývat z písku zlatá zrnka. Odtud určuje zemi, jaké poklady v sobě ponese a komu a kdy je smí vydat.

Vzdor vši nádheře sálu je obr oděn prostým, hrubým rouchem bez ozdob a v pravici třímá oštěp s ratištěm z dubového dřeva. Na hlavě má posazen široký starodávňý klobouk, na kterém se skví odznak jeho panovnické hodnosti a moci: zlatá obroučka po způsobu koruny. Jeho věrné služebnictvo představují dva moudří havrani. Jsou velmi staří, nikdo neví ani jak. Pamatují mnohou dávnou událost.

Celé věky trůní obr na svém stolci. Jestliže však dědiny při

úpatí Slavkovského lesa postihne neštěstí, tu o nocích kráčí ztemnělými hvozdy a hlubokým, burácivým hlasem výstražně volá do všech stran: HEJ! HEJ!" Ten, kdo i v pozdní hodině prodlévá venku a opovází se jeho volání znevážit posměchem, obdrží od něj ze tmy vydatný pohlavek.

Také za obzvlášť temných nocí, kdy po měsíci není ani památky, opouští obr svůj zlatý sál. V sedle urostlého bělouše a s oštěpem v ruce se jako vítr prohání ztichlým krajem, následován početnou družinou, jejíž pokřik a výskání se rozléhá nocí na míle daleko. Zem se chvěje pod úder kopyt a povětří za jezdci se jen tetelí. Tehdy to v lese hučí, praská a sténá, jakoby se blížil konec světa. Nastává obrův divoký hon a kdo může, nevychází z domu. I mnozí, jinak stateční, raději zamknou na deset západů a hledí vše přečkat v bezpečí svých příbytků. Někdy se však přece jen najdou odvážlivci, kteří se v onen čas vypraví do lesa, aby na vlastní oči zahlédli zlatou obroučku na obrově klobouku. Neboť kdo ji spatří, toho štěstí neopustí.

Upolínové louky od Křížků směrem k Vlčku (Snímky ing. Wieser)

